

မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြုတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ  
အမေး၊ အဖြေများ (အစီရင်ခံစာအကျဉ်းချုပ်)

ဥပဒေရေးရာ အနှစ်ချုပ်မှတ်စု၊ ၂၀၁၈

၂အဖွဲ့ - ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဥပဒေအရကုစားမှု နှင့် တာဝန်ခံမှုဖော်ဆောင်ရေး

မှတ်ချက် - ဤစာစုသည် ဂျနီဗာအခြေစိုက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင်မှ အင်္ဂလိပ်  
ဘာသာဖြင့် ရေးသားထုတ်ဝေသော စာမျက်နှာ ၃၆ မျက်နှာပါရှိသည့် အစီရင်ခံစာအား မြန်မာဘာသာဖြင့်  
အကျဉ်းချုပ် ပြန်ဆိုရေးသားထားခြင်း ဖြစ်သည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြုတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ  
စိစစ်လေ့လာချက်နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး အစီရင်ခံစာတွင် အပြည့်အစုံဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> <https://www.icj.org/icj-releases-legal-q-a-on-crime-of-genocide/>

“လူသတ်မှုဆိုသည်မှာ လူသားတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အသက်ရှင်မှု အခွင့်အရေးအား အသိမှတ်မပြုငြင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည့် နည်းတူစွာပင် ဂျီနီဆိုက် (ခေါ်) မျိုးနွယ်စုတစ်ခုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း ဆိုသည်မှာ လူသားမျိုးနွယ်စုတစ်ခု၏ ဖြစ်တည်မှုအခွင့်အရေးကို အသိမှတ်မပြု ငြင်းဆိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အသက်ရှင်ဖြစ်တည်မှု အခွင့်အရေးအား အသိမှတ်မပြု ငြင်းဆိုခြင်းသည် လူသားတစ်ရပ်လုံး၏ အသိတရားအား တုန်လှုပ် ခြောက်ခြားစေရုံသာမက လူသားအားလုံးအတွက် ထိုမျိုးနွယ်စု၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အခြားအမွေအနှစ်များကို များစွာ ဆုံးရှုံးစေပါသည်။ ထို့အပြင် ၎င်းသည် ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာ ဥပဒေနှင့် ကုလသမဂ္ဂ၏စိတ်ဓါတ်၊ ရည်မှန်းချက်များနှင့် သွေဖည်လျက်ရှိပါသည်။”<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံ ဆုံးဖြတ်ချက် နံပါတ် ၉၆ (ဈ) (၁၉၄၆) ။

ဂျီနိုဆိုက် ဟူသော စကားလုံးကို မြန်မာဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုခြင်း

ဂျီနိုဆိုက် (Genocide) ဟူသော စကားလုံးကို မြန်မာဘာသာဖြင့် ယေဘုယျ ဘာသာပြန်ဆိုချက်များသည် ဥပဒေရှုဒေါင့်အရ ဆန်းစစ်ကြည့်ပါက မှန်ကန်မှုမရှိသည့် အပြင် ပြစ်မှုသဘောသဘာဝကိုလည်း တလွဲ အဓိပ္ပာယ် ပေါက်စေပါသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဂျီနိုဆိုက် ကို မြန်မာဘာသာဖြင့် “လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှု/လူမျိုးတုံးသုတ်သင်မှု သို့မဟုတ် လူမျိုးသုတ်သင်ဖြတ်ခြင်း” ဟု ဘာသာပြန်လေ့ ရှိပါသည်။ ထို “လူမျိုးတုံး” ဟူသော စကားလုံးသည် အများအားဖြင့် “လူအစုအဖွဲ့တစ်ခုလုံးကို သတ်ပစ်ခြင်း သို့မဟုတ် ထိုအစုအဖွဲ့ဝင် အများစုကို သတ်ဖြတ်ခြင်း” ဟု အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်စေပါသည်။ ဤစကားလုံးအဓိပ္ပာယ်သည် ဂျီနိုဆိုက် တားဆီးကာကွယ်ရေးနှင့် ပြစ်ဒဏ်ပေးရေးဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်းပါ ဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် ကိုက်ညီခြင်းမရှိပါ။ အဆိုပါ ကွန်ဗင်းရှင်းတွင် “လူအစုအဖွဲ့တစ်ခုလုံး သို့မဟုတ် အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ကို ပျက်ပြုန်းစေလိုသည့် ကြံရွယ်ချက် ရှိကြောင်း” ထင်ရှားစေသည့် ဂျီနိုဆိုက် ပြစ်မှုကိုဖြစ်စေနိုင်သည့် မတူညီသော လုပ်ရပ် ၅ ခုကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဥပဒေအကြောင်းအရ ဆန်းစစ်မည်ဆိုပါကလည်း ဂျီနိုဆိုက် ပြစ်မှုကို ကျူးလွန်ခြင်းရှိမရှိ သတ်မှတ်ရာတွင် သတ်ဖြတ်ခြင်း ရှိရန် မလိုအပ်ပါ။

ဂျီနိုဆိုက် အဓိပ္ပာယ် ၏ ဆိုလိုရင်းကို တိကျမှန်ကန်စွာ ဘာသာပြန်ဆိုရန် ခက်ခဲနေသေးသော်လည်း၊ မြန်မာဘာသာ ပြန်ဆိုရာတွင် “မျိုးနွယ်စုတစ်စုကို မျိုးဖြတ်ခြင်း သို့မဟုတ် အုပ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း” ဟူသည့် ပြန်ဆိုမှုသည် အသင့်လျော်ဆုံး ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ဤအသုံးအနှုန်းသည် ကွန်ဗင်းရှင်းပါ ဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် ကိုက်ညီမှုရှိပြီး၊ ဂျီနိုဆိုက်ဖြစ်စေသော လုပ်ရပ်များကို သတ်ဖြတ်ခြင်း တစ်ခုတည်းနှင့် သတ်မှတ်ရန် ကန့်သတ်ထားခြင်း မရှိပေ။ အခြားသော အဖွဲ့အစည်းများမှလည်း ဤအသုံးအနှုန်းကို အသုံးပြုကြကြောင်းတွေ့ရှိရပါသည်။ (ဥပမာ၊ သီးသန့်လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာ အချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်း၏ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာ အကျဉ်းချုပ် (၂၀၁၈) ၊ စာမျက်နှာ ၃၅၊ အောက်ခြေမှတ်ချက် နံပါတ် ၁၂ ကို ကြည့်ရန်။)

ဂျီနိုဆိုက် ဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးချက်များ နှင့် အခြားသော မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုထားသည့် အသုံးအနှုန်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဒေါက်တာ မြင့်ဇော် ရေးသားထားသည့် “ဘဝနာရီများပေါ်တွင် သမိုင်းဖြစ်ရပ်ဆိုးများ မကြုံပါရစေနှင့်” ဟုလည်းခေါ်တွင်သည့် ဂျီနိုဆိုက် နှင့် လူသားတမျိုးနွယ်လုံးအပေါ်ကျူးလွန်သည့် ရာဇဝတ်မှုများ စာအုပ် ကို လေ့လာနိုင်ပါသည်။



၁။ မိတ်ဆက်

မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းဟူသည် လွန်စွာစက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းသော ရာဇဝတ်မှုတစ်ခုဖြစ်သည်။ ၎င်းအားဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း နာဇီအစိုးရ၏ အမြစ်ပြတ်သုတ်သင်ရေး မူဝါဒများမှ အစပြု၍ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေတွင် ရာဇဝတ်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ပြဌာန်းလာကြခြင်းဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတကာဓလေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာဥပဒေနှင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုမျိုး မဖြစ်ပွားအောင် ကာကွယ်တားဆီးရေး နှင့် ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရေး သဘောတူစာချုပ် ၁၉၄၈ ခုနှစ် (“ဂျီနိုဆိုက်ကွန်ဗန်းရှင်း”) များအရ နိုင်ငံတိုင်းသည် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု မဖြစ်ပွားအောင် ကာကွယ်တားဆီးရေးနှင့် ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရေးအတွက် တာဝန်ရှိသည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ ညီလာခံ၏ ပြဌာန်းချက်အရ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းကို နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ စတင်၍ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ တားမြစ်ချက်ကို နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ခြွင်းချက်မရှိ လိုက်နာရမည့် စံနှုန်းတစ်ရပ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့ကြသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ၎င်းတားမြစ်ချက်သည် မည်သည့်အခြေအနေတွင်မဆို ခြွင်းချက်မရှိ မူချလိုက်နာရမည့် ကိစ္စရပ်ဖြစ်သည်။

ကုလသမဂ္ဂ ကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သီးခြားလွတ်လပ်သော ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှ အစီရင်ခံ တင်သွင်းခဲ့ကြသည့် ကျိုးကြောင်း ခိုင်လုံညီညွတ်သော သတင်းအချက်အလက်များအရ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရိုဟင်ဂျာ မွတ်ဆလင်များအပေါ် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေများအရ ကြီးလေးသော ရာဇဝတ်မှုများ ကျူးလွန်ခဲ့နေကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ၎င်းကျူးလွန်မှုများတွင် နေရပ်မှ ပြည်ပသို့ နှင်ထုတ်ခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အဓမ္မပြုကျင့်ခြင်း နှင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းကဲ့သို့သော လူသားတမျိုးနွယ်လုံး အပေါ် ကျူးလွန်သည့် ရာဇဝတ်မှုများပါ ပါဝင်သည်ကို တွေ့ရသည်။

များစွာသော ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ နှင့် အာဏာပိုင်များ၏ ပြောဆိုချက်အရ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု ကျူးလွန်ခဲ့သည်ဟု ယူဆနိုင်စရာရှိသည့်အတွက် အဆိုပါ ကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်း၍ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ရန် တောင်းဆိုမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော အချက်အလက်ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်၏ ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၂၇ ရက်နေ့ ပြောကြားချက်အရ “...တပ်မတော်ကွပ်ကဲမှု အဆင့်ဆင့်ရှိ အကြီးတန်း အရာရှိများအား စုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး တရားစွဲဆိုနိုင်ရန် အချက်အလက် လုံလုံလောက်လောက်ရှိကြောင်း၊ ထိုသို့အားဖြင့် ရခိုင်ပြည်နယ်၌ ဖြစ်ပွားခဲ့သောကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ၎င်းအရာရှိကြီးများသည် ဂျီနိုဆိုက် (ခေါ်) လူမျိုးစုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းအတွက် တာဝန်ယူရမည်ဟူသည်ကို အရည်အချင်းပြည့်မီသော တရားစွဲရုံးတစ်ရုံးမှ ဆုံးဖြတ် ချက်ချနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း” ပြောကြားပါသည်။”

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီး Zeid Ra'ad al-Husseini က ၂၀၁၇ ဒီဇင်ဘာလ အတွင်း “မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု လက္ခဏာရပ်များ ပါဝင်ကောင်းပါဝင်နိုင်သည်” ဟု ပြောကြားပြီးနောက်ပိုင်း အဆိုပါ ကြေညာချက် ထွက်ပေါ်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတ်လအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိ ယန်ဟီးလီ နှင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းမှ ကာကွယ်တားဆီးရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးအကြံပေးအရာရှိ Adama Dieng တို့၏ ပြောကြားချက်များအရ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရိုဟင်ဂျာအရေးကိုင်တွယ်ခဲ့ပုံမှာ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုဟု ယူဆလောက်စရာ အလားအလာများ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။

၂၀၁၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂၅ ရက်တွင် အာရကန် ရိုဟင်ဂျာ လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော် (Arakan Rohingya Salvation Army - ARSA) မှ ရဲစခန်းများကို တိုက်ခိုက်ပြီးနောက်ပိုင်း မြန်မာ့တပ်မတော်မှ ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် လုံခြုံရေး စစ်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်သည့်အတွက် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးရသည့် လူပေါင်း ၇၀၀,၀၀၀ ကျော်တွင် အများစုမှာ ရိုဟင်ဂျာများဖြစ်ကြသည်။

မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုဟူသည် တရားခွင့်တွင် ရာဇဝတ်မှုထင်ရှားကြောင်း သံသယ ကင်းရှင်းစွာဖြင့် လက်ခံနိုင်လောက်သည်အထိ သက်သေပြ အမှုတည်ဆောက်ရန် အများအားဖြင့် ခက်ခဲလေ့ရှိသည့် အလွန်နက်နဲရှုပ်ထွေးသော ရာဇဝတ်မှုမျိုးဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း၏ သီးသန့် သဘောသဘာဝ ဖြစ်ပြီး အခရာကျသော ကိုယ်ထည်ဖြစ်သည့် “အထူးကြံရွယ်ချက်”

သို့မဟုတ် “မျိုးဖြတ်ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက်” ရှိကြောင်း သက်သေပြရန်မှာ အထူးပင် ခဲရာခဲဆစ် နိုင်လွန်းလှ သည်။

ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးစုအပေါ် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှု ကျူးလွန်ခဲ့ခြင်းရှိမရှိ စစ်ဆေးလိုသူများ အတွက် အထောက်အကူပေးရန်နှင့် အကယ်၍ ပြစ်မှုထင်ရှားပါက ကျူးလွန်ခဲ့သူ တစ်ဦးချင်းစီအလိုက် ရာဇဝတ်မှုအရ မည်သို့မည်ပုံ တာဝန်ခံစေရမည်ကို သိရှိနားလည်ရန်အတွက် ဤ အမေးအဖြေ အနှစ်ချုပ်မှတ်စုကို အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များ ကော်မရှင် (International Commission of Jurists - ICJ) မှ ထုတ်ဝေလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

**၂။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းကို မည်သို့ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုကြသနည်း။**

မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုအတွက် နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက် မူဘောင်ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်းရာဇဝတ်မှုမျိုး မဖြစ်ပွားအောင် ကာကွယ်တားဆီးရေး နှင့် ပြစ်ဒဏ် ချမှတ်ရေး သဘောတူစာချုပ် (“ဂျီနီဆိုက် ကွန်ဗန်းရှင်း” သို့မဟုတ် “ကွန်ဗန်းရှင်း”) တွင် ပြဌာန်း ထားသည်။ ၎င်းပြဌာန်းချက်အရ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းကို တည်ငြိမ်အေးချမ်းသောကာလတွင် ကျူးလွန်သည်ဖြစ်စေ၊ စစ်ပွဲကာလတွင် ကျူးလွန်သည်ဖြစ်စေ နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုတစ်ရပ် အနေနှင့် သတ်မှတ်ထားသည်။ ဂျီနီဆိုက်ကွန်ဗန်းရှင်းအရ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု မဖြစ်ပွားအောင် ကာကွယ်တားဆီးရေးနှင့် ကျူးလွန်သူများကို အစိုးရ အရာရှိဖြစ်စေ၊ အရပ်ဘက်ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်စေ ရာဇဝတ်မှုအလိုက် ရာဇဝတ်မှုမြောက်ကြောင်းကြေညာ၍ ပြစ်ဒဏ်ပေးရေးကို ဥပဒေရေးဆွဲပြဌာန်းပေးရန် တာဝန်ရှိကြသည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းမှ တားမြစ်ချက်သည် အကြွင်းမဲ့နှုန်းစံ (jus cogens) ဖြစ်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ၎င်းသည် ခြွင်းချက်ထားကာဥပေက္ခာပြု၍ မရနိုင်သော သတ်မှတ်ချက်တစ်ရပ် ဖြစ်ကြောင်းကို နိုင်ငံတကာအစိုးရများမှ လက်ခံ အသိအမှတ်ပြုပြီး ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာရာဇဝတ်မှုရုံး (ICC) အပါအဝင် မြောက်များစွာသော ခေတ်ပြိုင် နိုင်ငံတကာနှင့် အချိန်အခါအလိုက်ဖွဲ့စည်းသော ရာဇဝတ်မှု ရုံးများနှင့် တရားရုံးများသည် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းရာဇဝတ်မှုကို တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းရာဇဝတ်မှု၏ အခရာကျပြီး ထူးကဲသောအချက်မှာ “အထူးကြံရွယ်ချက်” သို့မဟုတ် “မျိုးဖြတ်ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက်” ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ မျိုးဖြတ်ဖျက်ဆီး ဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက်ကို သံသယ ကင်းရှင်းစွာနှင့် လက်ခံနိုင်လောက်သည်အထိ သက်သေပြရန် လိုအပ်သည့် အလျောက် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုကို တရားခွင့်တွင် အမှုတည်ဆောက်ပြရန် အလွန်တရာခက်ခဲသည်။

ဂျီနီဆိုက် ကွန်ဗန်းရှင်း အပိုဒ် ၂ ပါ ဖွင့်ဆိုချက်အရ -

“မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသား၊ တိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေး လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုအား အလုံးစုံသော်လည်းကောင်း၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသော်လည်းကောင်း ဖျက်ဆီး ရန်ရည်ရွယ်၍ အောက်ဖော်ပြပါ ကျူးလွန်မှုများအနက် တစ်ခုခုကို ကျူးလွန်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

(က) လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်၏ အဖွဲ့ဝင်များအား သတ်ဖြတ်ခြင်း၊

(ခ) လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်၏ အဖွဲ့ဝင်များအား စိတ်ပိုင်း နှင့် ရုပ်ပိုင်း ပြင်းထန်သော ထိခိုက်နာကျင် စေမှုတို့ကို ဖြစ်စေခြင်း၊

(ဂ) လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်အား အလုံးစုံဖြစ်စေ၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်စေ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာပျက်စီးမှု ဖြစ်စေရန် တွက်ချက်အကွက်ချ၍ ယင်းတို့၏ ဘဝရပ်တည်မှု အခြေအနေများအား ရည်ရွယ်ချက် ရှိရှိဖြင့်ထိခိုက်စေခြင်း

(ဃ) လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်အတွင်း မွေးဖွားမှုများကို တားမြစ်ပိတ်ပင်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် နည်းလမ်းညွှန်ကြားချက်များ ချမှတ်ကျင့်သုံးခြင်း၊

(င) လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ပိုင်ကလေးငယ်များအား အခြားလူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းသို့ (အတင်း အဓမ္မ) အင်အားသုံး၍ လွှဲပြောင်းခြင်း။”

ဂျီနိုဆိုက်ကွန်ဗန်းရှင်း အပိုဒ် ၃ အရ၊ ဖော်ပြပါဆောင်ရွက်မှုများသည် ပြစ်ဒဏ်ထိုက်သင့်သည် - (က) မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်း၊ (ခ) မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်ရန် လှုံ့ငှက်ကြံစည်ခြင်း၊ (ဂ) မျိုးနွယ်စု တစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု ကျူးလွန်ရန် တိုက်ရိုက် လူသိရှင်ကြား သွေးထိုးလှုံ့ဆော်ခြင်း၊ (ဃ) မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု ကျူးလွန်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခြင်း (င) မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်း တို့ ဖြစ်ကြသည်။ အဆိုပါ လုပ်ဆောင်မှုများကို “ပြစ်ဒဏ်ထိုက်သောကျူးလွန်မှုများ” အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး၊ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်ခြင်းတွင်ပါဝင်သည့် မည်သို့သော အမျိုးအစားသည် ဂျီနိုဆိုက် ကွန်ဗန်းရှင်းအရ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီအပေါ် တာဝန်ခံမှုမည်သို့စေ နိုင်သည်ကို ဖော်ထုတ်ပေး သည်။

**၃။ “ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့်ရည်ရွယ်ချက်” ဟူသည်မှာ ဥပဒေအရ မည်သို့ဆိုလိုသနည်း။**

မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုသည် စစ်ရာဇဝတ်မှုများ နှင့် လူသားမျိုးနွယ်စုအပေါ် ကျူးလွန်သော ရာဇဝတ်မှု များကဲ့သို့သော အခြား အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်မှုများနှင့် သိသိသာသာ ကွဲပြားသည်။ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု ဆိုင်ရာလူသားမျိုးနွယ်စုအပေါ် ကျူးလွန်သော ရာဇဝတ်မှုနှင့် ခြွင်းချက်ထား၍ ရနိုင်သည်မှာ မျိုးနွယ်စုတစ်စု အား မျိုးဖြတ်မှု မြောက်ရန် အထူးရည်ရွယ်ချက် (dolus specialis) လိုအပ်သည်။ ဂျီနိုဆိုက်ကွန်ဗန်းရှင်း အပိုဒ် ၂ နှင့် နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်ခုံရုံး ဥပဒေပြဌာန်းချက် အပိုဒ် ၆ ပါ ဖွင့်ဆိုချက်များအရ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ် ခြင်းရာဇဝတ်မှု၏ အထူးရည်ရွယ်ချက်ဟူသည် “နိုင်ငံသား၊ တိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုး၊ ဘာသာရေးအုပ်စု အစရှိ သည်တို့ကို အလုံးစုံသော်လည်းကောင်း၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသော်လည်းကောင်း ဖျက်ဆီးရန် ရည်ရွယ်ချက်” ကို ဆိုလိုသည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုမြောက်ရန် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု၊ ခံရထားသည့် အုပ်စုတစ်စုကို ကာယကံမြောက်ဖျက်ဆီးကျူးလွန်မှုသာမဟုတ်ပါ။ တစ်စုံတစ်ရာသော သတ်ဖြတ်မှု ကျူးလွန် ခြင်းမရှိပါဘဲလျက်နှင့်ပင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအပေါ် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုမြောက်စေနိုင် သည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ကြောင်း သက်သေပြရန်အတွက် ဖျက်ဆီး ဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ကို သံသယကင်းရှင်းစွာလက်ခံနိုင်သည်အထိ အမှုတည်ဆောက်ပြနိုင်ရန် လိုအပ်သည်။ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့်ရည်ရွယ်ချက်အား ပြစ်မှုကျူးလွန်သူတစ်ဦး၏ လုပ်ဆောင်ချက် များကို နှိုးဆွပေးသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ လှုံ့ဆော်မှု တစ်စုံတစ်ရာနှင့် သီးခြားစီဖြစ်၍ ရောထွေးစဉ်းစား၍ မရနိုင်ချေ။ ၎င်းရည်ရွယ်ချက်မှာ ပြစ်မှုကျူးလွန်စဉ် အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်၏ စိတ်အခြေအနေ (ဤတွင်ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု ခံရထားသည့် အုပ်စုကို ပျက်သုဉ်းရေးအတွက် ရည်ရွယ်ခြင်း) ကို ဆိုလိုသည်။ မျိုးဖြတ်ရေး ကြံရွယ်ချက်နှင့် ပတ်သက်၍ အဓိက အခက်အခဲမှာ ကျူးလွန်သူသည် အုပ်စုတစ်စုအား ပျက်သုဉ်းစေရေးအတွက်ကြံရွယ်ချက် ရှိပါသည်ဟု သံသယကင်းရှင်း စွာ လက်ခံနိုင်လောက်သည့် သက်သေအလုံအလောက် ရရှိရေး ပင်ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ရလဒ်အားဖြင့် တရားလိုများအနေဖြင့် (အထူးသဖြင့် ICTY မတိုင်မီကာလများတွင်) မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်ရန် ကြံစည်ခဲ့ကြသူများစွာ၏ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ကို သံသယကင်းရှင်းစွာ လက်ခံနိုင်လောက်သည်အထိ အမြဲတစေ သက်သေမပြနိုင်ကြပေ။ သို့သော်ငြားလည်း အောင်မြင်စွာ သက်သေပြနိုင်သည့် ဖြစ်ရပ်အချို့လည်း ရှိခဲ့ဖူးပါသည်။

**၄။ နိုင်ငံတကာ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းရာဇဝတ်မှု နှင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်း ရာဇဝတ်မှုအကြား ဆင်တူမှုများနှင့် ကွဲပြားမှုများမှာ အဘယ်နည်း။**

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တရားရုံးများ၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသော နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုမြောက်သော လူသားမျိုးနွယ်စု တစ်ရပ်လုံးအပေါ် ကျူးလွန်မှုများ၊ စစ်ရာဇဝတ်မှုများ ကဲ့သို့သော ရာဇဝတ်မှုများနှင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုကို ကွာခြားစေသော အချက်မှာ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဟု ယေဘုယျအားဖြင့်ဆိုနိုင်သည်။ တစ်ခုတည်းသော ခြွင်းချက်မှာ လူသားမျိုးနွယ်စုအပေါ် ကျူးလွန်သော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းရာဇဝတ်မှုနှင့် ဆက်စပ်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းအားအိုင်စီစီ စတက်ကျူဥပဒေ၏ အပိုဒ် ၇ (၂) (ဆ) တွင် အနက်ဖွင့်ဆိုထားပြီး၊ နောက်ခံ အခြေအနေများ (နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအရ အကြွင်းမဲ့ ပြဌာန်းချက်ဖြင့် ကာကွယ်ပေးထားသော နိုင်ငံရေး၊ လူမျိုးရေး၊ နိုင်ငံသားရေး၊ တိုင်းရင်းသား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေး၊ လိင်၊

အခြားသော နောက်ခံအခြေအနေများ)အပေါ်မူတည်ပြီး ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပြုရန် ကြံရွယ်ချက် ဟု ခေါ်သည့် အထူးကြံရွယ်ချက် (dolus specialis) တစ်ခုအားဖြင့်လည်း သတ်မှတ်ထားသည်။

ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်း နှင့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်းတို့မှာ တူညီသောအမျိုးအစားများ ဖြစ်ကြ၍ အချက်အလက်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သက်သေအားဖြင့်လည်းကောင်း ဆင်တူကြပြီး စွပ်စွဲချက်များသည် လည်း တစ်မျိုးတည်းသော အချက်အလက်ပေါ် မူတည်သည့်အလျောက် ၎င်းတို့၏ ကြံရွယ်ချက်ကိုလည်း အခြေအနေတစ်ရပ်ထဲတွင် ထည့်သွင်းကာကောက်ချက်ချ၍ ရနိုင်သည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းနှင့် ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်းတို့တွင် တမူထူးခြားပြီး သီးသန့် လက္ခဏာရပ်များ ရှိခြင်းကြောင့် သီးခြားရာဇဝတ်မှုများ အဖြစ် ရှုမြင်ကြသည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုကို ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်း ကွဲပြားစေသည့်အချက်မှာ နောက်ပိုင်းသွင်ပြင်လက္ခဏာဖြစ်သည့် လူသားမျိုးနွယ်စု အပေါ် ကျူးလွန်သည့်ရာဇဝတ်မှုတစ်ခုအဖြစ် ညှဉ်းပမ်း နှိပ်စက်ခြင်းအားသတ်မှတ်နိုင်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုနှင့် ခြားနားသည်မှာ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်းသည် ကာယကံမြောက်ကျူးလွန်မှု ဖြစ်ပွားရန်လိုအပ်ပြီး မည်၍မည်မျှ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်၊ အရပ်သား ပြည်သူလူထုအတွင်း တိုက်ခိုက်မှုများကို စနစ်တကျ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည် စသည့်အခြေအနေများဖြင့် ဆန်းစစ်ကြည့်၍ ရနိုင်စရာရှိရမည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းသည် တည်ငြိမ်အေးချမ်းသော ကာလအတွင်း၌ဖြစ်စေ၊ စစ်ပွဲကာလအတွင်း၌ဖြစ်စေ ဖြစ်ပျက်နိုင်ပြီး ထိခိုက်ခံစားရသူများမှာ အရပ်သား သို့မဟုတ် ရန်သူ ဖြစ်နိုင်သည်။

မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်း နှင့် ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်း နှစ်ရပ်လုံးတို့ကို ၎င်းတို့၏ အထူးရည်ရွယ်ချက် လက္ခဏာရပ်ဖြစ်သော ခွဲခြားဆက်ဆံမှု သဘောသဘာဝဖြင့် ဝိသေသပြု၍ ရနိုင်သည်။ ယင်းရာဇဝတ်မှု နှစ်ရပ်လုံး၏ ပစ်မှတ်ထားပုံမှာ တစ်မျိုးတည်းဖြစ်ပြီး၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၌ ပါဝင်သော လူများကိုသာ ပစ်မှတ်ထား ဦးတည်လေ့ရှိသည်။ ယင်းရာဇဝတ်မှု နှစ်ရပ်လုံး၏ ရည်ရွယ်ချက်ထားရှိမှုအချက်များ၊ ရာဇဝတ်မှု အမျိုးအစား နှစ်ခုကြားဆက်နွယ်မှုနှင့် လူမျိုးစုတစ်စုကိုသာ ပစ်မှတ်ထားရှိပုံတို့မှာ တူညီကြသော်ငြား ဤအစိတ်အပိုင်း၌ပင်လျှင် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှု နှင့် ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု တို့အကြား ကွဲပြားခြားနားမှုများကို သိသိသာသာတွေ့ရှိရသည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှုတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံရန် ရည်ရွယ်ချက်မှာ နိုင်ငံသား၊ တိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုး၊ ဘာသာရေး အုပ်စုတစ်စုတွင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းစီ၏ အုပ်စုဝင်ဖြစ်နေခြင်း၌ အခြေတည်သည်။ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု၌ အိုင်စီစီ ဥပဒေပြဌာန်းချက်ပါ အပိုဒ် ၇ (၁) (ဇ) အရ ပစ်မှတ်ထားခံရသူ၏ အုပ်စုဝင်ဖြစ်ခြင်းသည် နိုင်ငံရေး၊ လူမျိုးရေး၊ အမျိုးသားရေး၊ တိုင်းရင်းသားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေး၊ လိင်နောက်ခံတို့အပြင် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုထားသည့် အခြားသော နောက်ခံအကြောင်းတို့နှင့်ပါဆက်စပ်နေသည်။ အရေးအကြီးဆုံးအချက်မှာ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုတွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၌ ပါဝင်သူများကို “အစုအဖွဲ့” သဘောမျိုးဖြင့် ပစ်မှတ်ထားကြသည်။ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု၌ အုပ်စုတစ်စုကို အာရုံစိုက်မှုသည် ပစ်မှတ်ထားခံရသူ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို အဆုံးသတ်တွင် ဖော်ထုတ်ရန်မျှသာ ဖြစ်သည်။

ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်မှာ အမျိုးသား၊ တိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုး၊ ဘာသာရေး ဆိုင်ရာ လူ့အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုလုံးဖြစ်စေ၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်စေ ပျက်သုဉ်းစေရန် ရည်ရွယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုအတွက် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကြံရွယ်ချက်၌ ပစ်မှတ်ထားသော အုပ်စုကို ပျက်သုဉ်းစေလိုခြင်းမရှိပါ။ ထိုအစား စာရင်းပြုထားသည့် နောက်ခံအကြောင်းများအရ လူတစ်ဦးတစ်ယောက် ချင်းစီအား ၎င်းတို့၏ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးကို ဖောက်ဖျက်ကျူးလွန်ခြင်းအားဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံလိုသည့် ကြံရွယ်ချက်သာရှိသည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်ခြင်းနှင့် ညှဉ်းပမ်း နှိပ်စက်မှုတို့တွင် နောက်ထပ် ခြားနား ချက် တစ်ရပ်မှာ ၎င်းတို့၏ ရာဇဝတ်မှုမြောက်သော လုပ်ရပ်အကြား ကွာခြားချက်ပင်ဖြစ်သည်။ မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်သည့် ရာဇဝတ်မှုသည် ပစ်မှတ်ထားသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဖြောင့်မတ် တည်ကြည်မှုကို ကာကွယ်ပေးခြင်းအားဖြင့် ကာကွယ်မှုပေးသည်။ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာရာဇဝတ်မှုမှာမူ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ခြင်း၏ လွတ်လပ်မှု နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုအပါအဝင် အခြေခံကြသော လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးသည်။ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု အဖြစ် အရည်အချင်းပြည့်မီသော ရာဇဝတ်မှုများ၏ အတိမ်အနက်သည် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်း အဖြစ်

အရည်အချင်းပြည့်မီသည့် ရာဇဝတ်မှုများထက် သာ၍ ကျယ်ပြန့်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ညဉ့်ပမ်းနှိပ်စက်မှုတွင် ပို၍အမျိုးအစားများသော ကျူးလွန်မှုများပါဝင်နေပြီး ပို၍ပြင်းထန်မှုကြီးမားသည်။

**၅။ ကွဲပြားသော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာများသည် စုဆောင်းရရှိသော အချက်အလက်ပေါ် မူတည်၍ မျိုးနွယ်စုတစ်ခုအားဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက်ကို မည်သို့ သက်သေထူရန် ကြိုးစားလေ့ ရှိကြသနည်း။**

ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သူ၏ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက်ကို ၎င်း၏ ပြောစကားနှင့် လုပ်ရပ်များ မှတဆင့်ဆုံးဖြတ်စစ်ဆေးရမည်။ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သူဘက်မှနေ၍ ၎င်းကျူးလွန်ခဲ့သည်ကို ထုတ်ဖော်ပြောကြား ရမည်ဖြစ်ရာ တိုက်ရိုက် သို့ ကွက်ကွင်းရှင်းလင်းသော ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက်ကို သက်သေပြတည်ဆောက်ရန် တစ်ခါတစ်ရံ ခက်ခဲလှသည်။ အများသုငါရှေ့ တိုက်ရိုက်ပြောဆိုသော စကားများအရသော်လည်းကောင်း၊ လူသိရှင်ကြားမဟုတ်သည့်တိုင် လွယ်လင့်တကူ အတည်ပြု၍ရနိုင်သော စကားများအရ သော်လည်းကောင်း ရည်ရွယ်ချက် သို့မဟုတ် စိတ်အရင်းခံကို တိုက်ရိုက် ထုတ်ဖော်ပြောဆိုမှု မရနိုင်သည့်အခါ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သူအနေနှင့် နောက်ကွယ်တွင် မျိုးနွယ်စုတစ်ခုအား မျိုးဖြတ်မှု ကျူးလွန်ခဲ့သည်တိုင် အမှုစီရင်ချက်ချရန် လိုအပ်သော ဖျက်ဆီး ဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ကြံရွယ်ချက် တရားခံ၌ ရှိပါသည်ဟူ၍ တိုက်ရိုက်တည်ဆောက်ပြရန် အများအားဖြင့် ခက်ခဲလေ့ရှိသည်။

မျိုးနွယ်စုတစ်ခုအား ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ပတ်သက်သည့် ရှင်းလင်းတိကျသော တိုက်ရိုက် သက်သေ အထောက်အထားပေါ်တွင် အမှီအခိုပြုရန် အခက်အခဲရှိသည့်အလျောက် ICTY နှင့် ICTR တို့သည် ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့်ကြံရွယ်ချက်အား အချက်အလက်များ၊ အခြေအနေ သို့မဟုတ် အကြောင်းတရားများ၊ အခြေအနေပြ အထောက်အထားများမှနေ၍ ဆက်စပ်စဉ်းစားပြီး ဖော်ညွှန်း၍ ရနိုင်သည်ဟူသော မူကို ကိုင်စွဲထားကြသည်။ ဤတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ ရနိုင်သည့်အချက်များမှာ - ကျူးလွန်မှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ယေဘုယျအခြေအနေတစ်ရပ်၊ အစောင့်အရှောက်ခံ အုပ်စုတစ်ခုတည်းကိုသာ စနစ်ကျ ပစ်မှတ်ထားသည့် ကျူးလွန်မှု (ကျူးလွန်သူသည် ယခင်ကျူးလွန်ပြီးသူလား၊ အခြားသူက ထပ်မံကျူးလွန်သည်လား စသည်)၊ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှု အဆင့်၊ ပစ်မှတ်ထားခံရသော အုပ်စုနှင့် ၎င်းအုပ်စုဝင် အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုကြောင့် ၎င်းတို့အပေါ် သက်ရောက်မည့် ဆုံးရှုံးမှုရလဒ်အား ကျူးလွန်သူအနေဖြင့် သိမြင်ထားမှု၊ တိုက်ခိုက်မှု၏ နည်းလမ်းတကျဖြစ် သော စနစ်တကျဖြစ်သော သဘောသဘာဝများ ပါဝင်နေမှု၊ ပစ်မှတ်ထားခံရသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ထိုသူများကိုသာ သားကောင်အဖြစ်ရွေးချယ်ပြီး စနစ်တကျ ပစ်မှတ်ထားမှု၊ ဖျက်ဆီးမှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု လုပ်ရပ်များအား အကြိမ်ကြိမ်အဖန်ဖန် ကျူးလွန်ခြင်း၊ ထိခိုက်ခံစားရသူဦးရေ၊ တိုက်ခိုက်ခံရသူများ၏ အလောင်းများကိုဖျောက်ရန် ကြိုးစားမှု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ အဖွဲ့ဝင်များကို ပစ်မှတ်ထားရာတွင် အသက်အရွယ်နှင့် ကျား မ အခြေပြု သီးခြားခွဲထားမှုမပြုခြင်း၊ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ရာတွင် အသုံးပြုခဲ့ကြသည့် ပုံစံနှင့် နည်းလမ်း၊ ကျူးလွန်သူများ နေထိုင်ကျက်စားရာ အရပ်ဒေသ တို့ ဖြစ်ကြသည်။

အခြားသော အကြောင်းတရားများတွင် ကျူးလွန်မှု မည်မျှမည်မျှ ပြင်းထန်သည်၊ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှု မည်မျှ ဆိုးရွားပြင်းထန်သည်နှင့် မည်သည့် အရပ်ဒေသ သို့မဟုတ် မည်သည့်နိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်၊ လူ့အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုသာ ပစ်မှတ်ထားခံရပြီး အခြားအစုအဖွဲ့တွင် ပါဝင်သူများမှာ ချမ်းသာရာရခြင်း၊ အုပ်စုတစ်ခုနှင့် ၎င်းတို့ ပိုင်ဆိုင်မှုများကိုသာ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပစ်မှတ်ထားခြင်း၊ ပစ်မှတ်ထားခံရသော အုပ်စုဝင်များအား နှိမ်ချရိုင်းပြ သော အသုံးအနှုန်းဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၊ အသုံးပြုသော လက်နက်နှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဒဏ်ရာဖြစ်စေသည့် ပမာဏ၊ စီမံချက် တွက်ချက်ရေးဆွဲခြင်း၊ သတ်ဖြတ်မှုများ စနစ်တကျ လုပ်ဆောင်ခြင်း တို့ ပါဝင်ကြပါသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်အတွင်း သို့မဟုတ် အရပ်ဒေသတစ်ခုအတွင်း တရားဝင်ဖြစ်စေ၊ လွှမ်းမိုးမှုအရဖြစ်စေ ရရှိထား သော တရားခံ၏ ရာထူးအဆင့်အတန်းနှင့် အခန်းကဏ္ဍ ကို ၎င်း၏ လုပ်ဆောင်ချက်နှင့် ပေါင်းစပ်ကြည့်ခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက် ရှိမရှိဟူသော အချက်အလက်များကို စဉ်းစားယူရနိုင်သည်။



ကျူးလွန်မှု၏ သဘောသဘာဝ၊ လေးနက်မှုနှင့် ပမာဏအလိုက် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှု ဆိုင်ရာ ကျူးလွန်မှုတွင် တစ်နည်းတစ်ဖုံအားဖြင့် လူပေါင်းများစွာ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ဆောင်ရွက်သော ပူးပေါင်းကြံစည်မှုနှင့် စုပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ လိုအပ်ပေမည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဆိုင်ရာ ဆိုလိုချက်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှုကို ကျူးလွန်ရန် အစီအစဉ်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် အစိုးရမူဝါဒတစ်ရပ်ကို အကြံပြုပေးနိုင်ပါသည်။ တပ်မတော်ရာထူးအဆင့်ဆင့် အလိုက် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု စစ်ဆင်ရေးတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် သက်သေအထောက်အထားများသည် ရာဇဝတ်မှုမြောက်သည့် စနစ်တကျ ကျူးလွန်မှုသဘောသဘာဝနှင့် ဖျက်ဆီးမှုများဆောင်ရွက်ရန် စနစ်တကျ ပြုလုပ်ထားသော အစီအမံများကို တည်ဆောက်ပေးနိုင်ပြီး၊ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ကို ကောက်ချက်ချရန် ၎င်းအားအမှီပြု၍ ရနိုင်သည်။ အဓမ္မပြုကျင့်မှု အပါအဝင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာကျူးလွန်မှုများကို မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှု၏ ကျူးလွန်မှုအစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ဖြစ်နိုင်ပြီး၊ ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်ခံရသည့် အုပ်စု၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပျက်သုဉ်းရေးအတွက် ရည်ရွယ်၍ ကျူးလွန်တတ်ကြသည်။

*ဖြစ်ရပ်လေ့လာချက် ၁။ တရားလို နှင့် Tolimir ။ ICTY, IT-05-88/2 – တရားစီရင်ချက်*

Zdravko Tolimir သည် Republika Srpska တပ်မတော် ("VRS") ၏ အကြီးတန်းအရာရှိများဆိုင်ရာ ထောက်လှမ်းရေး နှင့် လုံခြုံရေး ကိစ္စရပ်များဆိုင်ရာ ဦးစီးမှူး နှင့် လက်ထောက်တပ်မှူး ဖြစ်သည်။ Tolimir အား ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင် အမျိုးသားများအား သတ်ဖြတ်မှု၊ ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင်များအား Srebrenica နှင့် Zepa တို့မှ အတင်းအဓမ္မ ဖယ်ရှားစေမှုတို့ကြောင့် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သူ အပေါင်းအပါများ joint criminal enterprise ("JCE") တွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးအဖြစ် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုဖြင့် တရားစီရင်ခံရသည်။ အမှန်ဆိုင်နေစဉ်အတွင်း မျက်မြင်သက်သေများ၏ သက်သေထွက်ဆိုချက်များ အပြင်၊ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်သည့် မျက်မြင်သက်သေများ၊ အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူများ အပါအဝင် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် မျက်မြင်သက်သေများသာမက၊ ရုံးတော်သည် စွဲချက်တင်ရာတွင် ယခင်ပြစ်ဒဏ် ကျခံရသူများ၏ ထွက်ဆိုချက်များကိုပါ အကိုးအကားပြုခဲ့သည်။ ရုံးတော်သည် မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်များ၊ အသံဖိုင်နှင့် ဗီဒီယို အထောက်အထားများကိုပါ အကိုးအကားပြုခဲ့သည်။ မှတ်သားစရာကောင်းသည့်အချက်မှာ ၁၉၉၅ ခုနှစ် မတ်လ အတွင်း ထောက်လှမ်းရေး နှင့် လုံခြုံရေး ကိစ္စရပ်များဆိုင်ရာ ဌာနစိတ် အပါအဝင် VRS အကြီးတန်းအရာရှိများ ရေးဆွဲတင်သွင်းပြီး Republika Srpska ၏ သမ္မတဖြစ်သူ လက်မှတ်ရေးထိုး ထုတ်ပြန်သည့် တရားဝင် အမိန့်စာ ၇ ကို ဘော့စနီးယား မွတ်ဆလင်များအား အရှေ့ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားဒေသများမှ ဖယ်ရှားရေး မူဝါဒ၏ သက်သေခံအဖြစ် ရုံးတော်မှ အကိုးအကားပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ရုံးတော်သည် ဒီအန်အေ အထောက်အထား၊ ဖမ်းယူရရှိသော ဆက်သွယ်ချက်များ၊ ဝေဟင်ဓါတ်ပုံများနှင့် လူဦးရေဒေတာများကို အကိုးအကားပြုခဲ့သည်။

ရုံးတော်ရှိ လူအများစု၏ တွေ့ရှိချက်အရ ဆရေပနီးဆားမှ ကျန်းမာသန်စွမ်းသော ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင်ယောက်ျားများအား သတ်ဖြတ်ခြင်း၊ ဆရေပနီးဆား နှင့် ဇပ်ပါမှ ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင်များကို အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းစေမှုတို့ကို ကျူးလွန်ရာတွင် တာဝန်ရှိသည့် JCEs တွင် Tolimir ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၁၃ မှ ဩဂုတ်လ အတွင်း အနည်းဆုံး ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင် အမျိုးသား ၄၉၇၀ သတ်ဖြတ်ခံခဲ့ရသည်။ Tolimir ၏ ကျူးလွန်မှုများတွင် သတ်ဖြတ်မှု စစ်ဆင်ရေးကို ဖုံးကွယ်ရန် အစဉ်တစိုက်ပါဝင်ခဲ့မှု၊ ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင် အကျဉ်းသားများကို ကာကွယ်ရန် ပျက်ကွက်မှုများ ပါဝင်ခဲ့သည်။ Tolimir သည် မြေပြင်တွင် ဖြစ်ပွားနေသော အခြေအနေအရပ်ရပ်နှင့် လုပ်ဆောင်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို သိနားလည်သည့်တိုင် ၎င်း၏ အထက်အရာရှိ Radko Mladić နှင့် လက်အောက်ငယ်သားများအကြား ထိရောက်မြန်ဆန်သော ဆက်သွယ်ရေး လမ်းကြောင်းများကို အသုံးပြု၍ JCEs ၏ လုပ်ရပ်များကို ဖုံးကွယ်ရာတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့သည်။ တချိန်တည်းမှာပင် ဆရေပနီးဆား နှင့် ဇပ်ပါ လူနည်းစုဒေသများမှ ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင် ဦးရေ ၃၀,၀၀၀ မှ ၃၅,၀၀၀ ခန့်မျှ အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းခံလိုက်ရသည်။ Tolimir သည် အရပ်သားပြည်သူများအတွက် အကူအညီပေးရေးတပ်များ လူနည်းစုဒေသအတွင်းသို့ မဝင်ရောက်နိုင်စေရန် တားဆီးပိတ်ပင်ရာတွင် ကွပ်ကဲမှု နှင့် ညွှန်ကြားမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး အဆိုပါ လူနည်းစု ဒေသများသို့ VRS များ သိမ်းပိုက်ရာတွင် ကူညီဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။

ထို့အပြင် တပ်မတော်ရာထူး အဆင့်ဆင့်အတွင်းမှ ၎င်း၏ လက်အောက်ငယ်သားများ မြေပြင်တွင် ရှိနေသည့်အတွက်လည်း အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းမှုနှင့် ပတ်သက်၍ သိနေခဲ့သည်။

အဆိုပါ ရာဇဝတ်မှုများ၏ ပမာဏမှာ ကြီးမားကျယ်ပြန့်ပြီး၊ ထိခိုက်မှု ပြင်းထန်လွန်းလှသည် သာမက သက်ရောက်မှုမှာလည်း ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းလှသည်။ JCEs ၏ ဆောက်ရွက်ချက်များမှာ အချိန်တိုအတွင်း နေရာဒေသ အငယ်လေးတစ်ခုတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ Tolimir သည် အခြားသူများ၌ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိသည်ကို ကိုယ်တိုင်သိရှိရုံသာမက ၎င်းကိုယ်တိုင်လည်း အဆိုပါ ရည်ရွယ်ချက် ရှိခဲ့သည်။ ဤသို့ ကောက်ချက်ဆွဲ၍ ရနိုင်သည့်အတိုင်း ရုံးတော်မှ လူအများစုသည် Tolimir ၏ အခန်းကဏ္ဍ နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခဲ့သည်။ လက်အောက်ငယ်သားများ နှင့် လက်အောက် အဖွဲ့အစည်းများမှ တဆင့်လာသော ယုံကြည်စိတ်ချရသော ဆက်သွယ်ရေး လမ်းကြောင်းများအရ Tolimir သည် အောက်ခြေတွင် ဖြစ်ပွားနေသည်များကို အချိန်နှင့် တပြေးညီသိရှိနေခဲ့သည်။ Tolimir သည် Mladic ၏ အယုံကြည်ရဆုံးသောသူဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့နှစ်ဦးမှာ အနီးကပ် အဆက်အသွယ်ရှိခဲ့သည်။

ရုံးတော်မှ လူအများစု၏ တွေ့ရှိချက်အရ သက်သေအထောက်အထားများပေါ်မူတည်၍ ကောက်ချက်ဆွဲ၍ ရနိုင်စရာမှာ Tolimir ၏ အထက် နှင့် လက်အောက် အရာရှိများ အပါအဝင် ဘော့စနီးယန်း ဆာ့ဗ် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များသည် လူသတ်မှု စစ်ဆင်ရေးတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ခဲ့ကြပြီး လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်လည်း မျိုးဖြတ်ရေး ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ Tolimir ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် ထိန်ချန်မှုများသည် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မြောက်သည်။ Tolimir သည် မျိုးဖြတ်ရေး ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် အဓမ္မရွှေ့ပြောင်းစေမှုကြောင့် ဘော့စနီးယန်း မွတ်ဆလင်များ ခံစားခဲ့ကြရသည်များကိုလည်း သိရှိနားလည်သည်ဟု ရုံးတော်မှ လူအများစုက တွေ့ရှိခဲ့ကြသည်။

ဖြစ်ရပ်လေ့လာချက် ၂။ တရားလို နှင့် Kayishema / Ruzindana ။ ICTR-95-1 – တရားစီရင်ချက်

Clément Kayishema သည် ရဝမ်ဒါနိုင်ငံ Kibuye စီရင်စုမှ စီရင်စုခေါင်းဖြစ်ပြီး Gendarmerie Nationale တပ်ဖွဲ့ကို ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ Obed Ruzindana မှာမူ Kigali မှ ကုန်သည် စီးပွားရေးသမားတစ်ဦးဖြစ်သည်။ Kayishema နှင့် Ruzindana တို့အား Kibuye စီရင်စုတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အစုအလိုက်အပြုလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများစွာနှင့်၊ အဆိုပါ သတ်ဖြတ်မှုများအနက် အချို့တွင် နှစ်ဦးပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ စီရင်ချက် ချမှတ်ခံရခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ် ရဝမ်ဒါတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော လူအစုလိုက်အပြုလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများနောက်ပိုင်း အကျုံးဝင်သော သတင်းအချက်အလက် စုဆောင်းမှု အနည်းငယ်သာ ပြုလုပ်၍ ရနိုင်ခဲ့သည့်အတွက် နှစ်ဦးစလုံးကို အမှုစစ်ဆေးရာတွင် အဓိက အားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခံရမှုမှ လွတ်မြောက်ခဲ့သည့် တူဆီလူမျိုးများ အပါအဝင် မျက်မြင်သက်သေများကို အားကိုးအားထားပြုခဲ့ရသည်။ Kayishema နှင့် Ruzindana တို့ နှစ်ဦးစလုံးမှ နေ၍ သတ်ဖြတ်မှုများ ဖြစ်ပွားချိန်တွင် ၎င်းတို့ ထိုနေရာများတွင် မရှိခဲ့ကြကြောင်း အလီဘိုင်ပြရန် ကြိုးစားသော်လည်း၊ ၎င်းတို့နှစ်ဦး၏ လျှောက်လှဲချက်များတွင် ရှေ့နောက်မညီမှုများ ရှိနေခြင်း၊ Kayishema ၏ ထွက်ဆိုချက် နှင့် ၎င်းတို့ကိုယ်စား မျက်မြင်သက်သေလိုက်ပေးသူများ၏ သက်သေများ မခိုင်လုံခြင်းတို့ကြောင့် ရုံးတော်မှ အလီဘိုင်ကို ပယ်ချခဲ့သည်။

အမှုစစ်ဆေးရာတွင် တရားရုံးတော်၏ တွေ့ရှိချက်အရ ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၇ ရက်နေ့တွင် Kayishema သည် Gendarmerie Nationale တပ်ဖွဲ့နှင့် အခြားသူများကို Kibuye ရှိ ကက်သလစ်ဘုရားကျောင်း နှင့် Home St. Jean Complex အား တိုက်ခိုက်ရန် အမိန့်ပေးစေခိုင်းခဲ့ပြီး လူအစုလိုက်အပြုလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများတွင် ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ ဦးဆောင်ပါဝင်ခဲ့ကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ ထို့အပြင် ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် Kibuye အားကစားကွင်းတွင် ခိုလှုံရန်ရောက်ရှိလာကြသော လက်နက်မဲ့ တူဆီလူမျိုးများအား တိုက်ခိုက်ရန်အတွက် Gendarmerie Nationale တပ်ဖွဲ့၊ ရဲနှင့် အခြားသူများအား Kayishema မှ အမိန့်ပေးခဲ့ကြောင်းနှင့်၊ ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၄ ရက်နေ့တွင် Mubuga မှ ခရစ်ယာန်ဘုရားကျောင်းအား တိုက်ခိုက်ရာတွင်လည်း ၎င်းကိုယ်တိုင် အပါအဝင် လက်အောက်ငယ်များသည် ထိုနေရာတွင်ရှိနေပြီး ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ ပါဝင်ခဲ့ကြကြောင်းကို ရုံးတော်မှ တွေ့ရှိခဲ့သည်။ အမှုစစ်ဆေးရာ ရုံးတော်၏ တွေ့ရှိချက်အရ Kayishema နှင့် အချိန်ကိုက်ပင် Ruzindana

သည် ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဧပြီ၊ မေ နှင့် ဇွန်လများအတွင်း၌ Bisesero အရပ်တွင်း နေရာပေါင်းစုံတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော အစုအပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများနှင့် လူအမြောက်အမြား အသတ်ခံရမှုများတွင် အမိန့်ပေးစေခိုင်းပြီး ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ခဲ့သည်။

Kibuye စီရင်စုအတွင်းမှ အစုအပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုများမှာ ကြိုတင်ကြံစည်မှုဖြစ်ကြောင်းကို ရုံးတော်မှ တွေ့ရှိခဲ့သည်။ အစုအပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများ မဖြစ်ပွားမီ လပေါင်းများစွာက bourgmestre များမှနေ၍ ၎င်းတို့ ရပ်ရွာအတွင်းမှ သံသယဖြစ်ဖွယ် လူများ၏ စာရင်းကို စီရင်စုခေါင်းများဆီသို့ ပေးပို့လျက်ရှိကြသည်။ ဗဟိုအာဏာပိုင်များ၊ Kayishema နှင့် ရပ်ရွာအာဏာပိုင်များကြား စာဖြင့်ရေးသား ဆက်သွယ်ကြရာတွင် “လုပ်ငန်းစ” ပြီလော ဟူသော အသုံးအနှုန်းမျိုး ပါဝင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ Bisesero အရပ်တွင် ရှင်းလင်းရေး လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် Kayishema မှနေ၍ ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးဆီသို့ ပေးပို့သော စာတွင် စစ်သုံးပစ္စည်းများ နှင့် တပ်ကူများ ပေးပို့ရန် တောင်းဆိုထားသည်။ အရက်စက်ဆုံးသော လူအစုအပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများအနက် အချို့မှာ ဒေသအာဏာပိုင်များမှ ကျင်းပပြုလုပ်ပြီး ရဝမ်ဒါ ကြားဖြတ်အစိုးရ ခေါင်းဆောင်များ နှင့် / သို့ သာမန်နိုင်ငံသားများ တက်ရောက်ကြသော အစည်းအဝေးများ နောက်ပိုင်းတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်ခုသော အစည်းအဝေးပွဲ၌ Kayishema မှနေ၍ Bisesero အရပ်တွင် လုံခြုံရေး ပြဿနာရပ်များ ဖြေရှင်းရန် ဗဟိုအာဏာပိုင်များထံမှ စစ်ကူတောင်းခဲ့သည်ကို လူများကြားခဲ့ကြသည်။

Kayishema နှင့် Ruzindana တို့၏ ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက် ကို ဆန်းစစ်ကြည့်ရာတွင် အဆိုပါ စီရင်စုအတွင်း အစုအပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်မှု ပမာဏ အမြောက်အမြားဖြစ်ပွားခဲ့သည့်အချက်ကို ရုံးတော်မှ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခဲ့သည်။ မြောက်မြားလှစွာသော တူဆီလူမျိုးများ သတ်ဖြတ်ခံရသည်သာ မဟုတ်သေး။ ယင်းသို့သတ်ဖြတ်ရာတွင် လိင် နှင့် အသက်အရွယ် ထောက်ထားမှုမရှိဘဲ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ လူကြီး၊ လူငယ် အကုန်သတ်ဖြတ်ခြင်းခံခဲ့ရသည်။ သတ်ဖြတ်မှုကို နည်းလမ်းတကျ ဆောင်ရွက်ခဲ့သဖြင့် ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိကြောင်းကို အထောက်အထား နောက်တစ်မျိုးအနေနှင့် ရုံးတော်မှ တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ အဆိုပါ နည်းလမ်းတကျ သတ်ဖြတ်မှုများကို လုပ်ဆောင်ရာတွင် Kayishema နှင့် Ruzindana တို့ နှစ်ဦးစလုံးမှာ အခရာကျသော သူများဖြစ်ကြသည်။ အစုအပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများ မတိုင်မီ၊ ကြားကာလနှင့် နောက်ပိုင်း Kayishema နှင့် Ruzindana တို့၏ ပြောစကားများကို ရုံးတော်မှ ထောက်ချင့်၍ ၎င်းတို့တွင် ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက် ရှိကြောင်း ကို နောက်ဆုံး ယူဆခဲ့သည်။

**၆။ လူသားမျိုးနွယ်စုအပေါ် ကျူးလွန်သော ရာဇဝတ်မှုများဖြစ်သည့် နေရပ်စွန့်ခွာစေခြင်း ခေါ် အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းစေခြင်း၏ နောက်ကွယ်မှ ရည်ရွယ်ချက်ကို တည်ဆောက်ရာတွင် ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်နှင့် မည်မျှ အကျိုးဝင် သက်ဆိုင်သနည်း။**

လူသားမျိုးနွယ်စုအပေါ်ကျူးလွန်သောပြစ်မှုများဖြစ်သည့် နေရပ်စွန့်ခွာစေခြင်း ခေါ် အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းစေခြင်းသည် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုအတွက် ပြင်ဆင်ရာတွင် တစ်နည်းတစ်ဖုံအားဖြင့် လွန်စွာအရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းလုပ်ဆောင်ချက်သည် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှုမြောက်သည့် ကျူးလွန်မှုများ၊ အမျိုးဖြတ်ရေးမူဝါဒများကို ဖော်ထုတ်ရာတွင်နှင့် (အထူးသဖြင့်) ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ပါမပါ ဆန်းစစ်ရာတွင် အကျိုးဝင် ဆက်စပ်မှု ရှိနိုင်သည်။ ညှဉ်ပမ်းနှိပ်စက်မှု ၊ နေရပ်စွန့်ခွာစေမှု နှင့် အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းစေမှုများသည် ရာဇဝတ်မှုမြောက်သည့် “လူမျိုးရေး သန့်စင်ခြင်း” လုပ်ဆောင်ချက်ဖြစ်ပြီး ကိုယ်ပိုင် ဥပဒေဖွင့်ဆိုချက်မရှိပေ။ အများအားဖြင့် လူမျိုးရေး သန့်စင်ခြင်းကို မျိုးနွယ်စုတစ်စုအားမျိုးဖြတ်မှု နှင့်အတူ၊ သို့မဟုတ် မျိုးနွယ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်မှု ပုံစံတစ်ရပ်အဖြစ် ရှုမြင်ကြသည်။ နေရပ်စွန့်ခွာစေခြင်း ခေါ် အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းစေခြင်းသည် အများ အားဖြင့် အကြောင်းမဲ့ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမဟုတ်ဘဲ ပိုမိုကြီးမားသော ရာဇဝတ်မှု၏ အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်အနေဖြင့် နည်းလမ်းတကျ စည်းစနစ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ နေရပ်စွန့်ခွာစေခြင်း ခေါ် အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းစေခြင်းကို ဖျက်ဆီးဖျောက်ဖျက်လိုသည့် ရည်ရွယ်ချက် တွင် အကျိုးဝင်ခြင်းရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ပေးရန်အတွက် အခြားသော ရာဇဝတ် ကျူးလွန်မှုများကိုလည်း ပေါင်းစပ် အကဲဖြတ်ပြီး၊ အမှုကိစ္စတစ်ခုချင်းစီအလိုက် လိုအပ်သော အချက်အလက် များနှင့် အခြေအနေများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုပေသည်။